

CE A RĂMAS NESPUS

SEVER MITITEAN

PREFAȚĂ

SEMN LA MARGINEA DRUMULUI

Nu orice text trebuie înțeles
și nu orice idee cere interpretare.

Unele
cer doar un anumit tip de liniște
în cel care le întâlnește.

Pentru că nu vin
să spună ceva nou despre lume,

ci să confirme, foarte discret,
ceva ce unii oameni
au simțit deja
dar nu au avut cuvintele
să o țină în formă.

Aceasta
nu este o carte despre idei.
Este o carte despre cum rămâi viu
după ce ideile nu te mai ajută.

Nu este despre adevăr.
Este despre momentul
în care adevărul
nu mai poate fi folosit ca armă.

Nu este despre sens.
Este despre ceea ce faci
când sensul nu mai trebuie construit.

Nu încearcă să convingă,
nici să explice
și nici să salveze.

Nu intră peste tine,
nu te corectează,
și nu te trage după el.

Rămâne la marginea drumului,
ca un semn discret
făcut pe scoarța unui copac.

Cine are nevoie de el, îl vede.

Cine nu,
trece mai departe
fără să fie deranjat.

Aici nu există promisiuni,
direcții impuse

sau finaluri rezolvate.

Există doar o formă de prezență
care nu mai încearcă
să ocupe spațiul celuilalt.

Nu cere nimic.

Nu îți dă o hartă,
dar îți confirmă
că mersul tău nu a fost zadarnic.

Că există și alții
care au văzut mecanismul
și au ales să nu devină reci.

Că blândețea nu este naivitate,
ci o formă de precizie
după ce ai înțeles destul.

Că a nu interveni
poate fi uneori
cea mai înaltă formă de
responsabilitate.

Și că, dincolo de tot ce se
construiește în lume,
rămâne întrebarea simplă:
poți să rămâi?

Nu puternic. Nu vizibil. Nu convingător.
Ci doar prezent.
Fără exces.

Dacă da,
atunci ai înțeles deja
tot ce era de înțeles aici.

Dacă nu,
nu-i nimic de grăbit.

Drumul nu pleacă nicăieri.
Doar se lasă recunoscut,
din când în când,
în pașii celui care încă merge.

XXXCXXX

FUNCȚIE MINIMĂ

După ce ai învățat să mergi în ceață,
începi să vezi lucrurile
fără funcțiile lor sociale.

Artele nu mai sunt arte.

Succesul nu mai e succes.
Viața nu mai e dramă.
Poezia nu mai e literatură.

Totul este readus
la funcția lui existențială minimă.

Cuvintele
nu mai sunt importante prin frumusețe.
Sunt importante
prin ceea ce permit
să treacă mai departe.

Întâi,
înveți să te orientezi în labirint.
Apoi înțelegi cum e construit.
Vezi mecanismul.
Dar nu demolezi.
Il transformi în casă.

Există

o miza minimă
care face existența suficientă:
cum negociezi cu dispariția
și cum locuiești
în locul gol rămas.

ARTELE

Arta nu e ornament.
E mecanism de supraviețuire
ontologică
într-o lume
care nu mai garantează destinatarul.

Nu contează mesajul,
ci dacă omul s-a golit înainte să-l scrie.

Nu scrii ca să aduni sens,
scrii ca să nu-l mai ții blocat în tine.

Nu scrisul ca acumulare.
Scrisul ca eliberare controlată.

Arta nu are nevoie de confirmare,
dar folosește ecoul pentru orientare.
Nu pentru a exista,
ci pentru a se calibra.

Pentru că
dincolo de ceea ce construim în lume,
rămâne ceea ce construim în noi.

Naufragiatul nu speră să fie salvat.
Dar speră ca sticla să poată pluti.
Asta e singura diferență
dintre literatură vie
și literatură decorativă:
una încearcă să impresioneze țărmul,
cealaltă doar să rămână pe apă.

Nu e despre arte.

Este despre realități dezbrăcate de
iluzie

DIN VALEA ȘULIGII

Am copilărit într-o lume
care nu se grăbea nicăieri.

Dimineața
începea fără planuri
și fără întrebări.
leșeam din casă
și drumul apărea singur.

Pădurile nu erau aventură.
Erau continuarea firească a zilei.

Nimeni nu mă întreba
unde merg
sau când mă întorc.

Lumea funcționa pe o încredere simplă:
cine pleacă
știe să revină.

Singurul care părea nemulțumit
era câinele,
obligat să mă urmeze pretutindeni,
ca și cum ar fi știut
că drumul
nu se termină niciodată
cu adevărat.

Când mă întorceam,
nu dădeam explicații.
Nu povesteam ce-am văzut.
Nu trebuia să justific nimic.
Eram întrebat doar atât:

„Ți-e foame?”

Atunci am învățat, fără să știu,
că existența nu cere spectatori.
Că viața poate fi trăită
fără să fie demonstrată.

Acolo sunt rădăcinile mele.
Într-o lume
în care timpul era măsurat de lumină,
nu de ceas.
În care orientarea venea din mers,
nu din hărți.
În care sensul
nu trebuia inventat,
pentru că era deja prezent
în lucruri.

Mai târziu
am aflat că lumea se poate pierde,
că oamenii pot uita cum se merge,

cum se ascultă,
cum se rămâne.

Poate de aceea scriu.
Nu pentru a construi ceva nou,
ci pentru a păstra deschis
un drum vechi ,
abia vizibil ,
pe care încă se poate merge
fără teamă.

Tot ce-a urmat
a pornit de acolo.

COPILĂRIA

Copilăria mea
s-a înfiripat pe un deal

care se ținea de mână cu Țibleșul,
între doi poeți ai sufletului meu:
Coșbuc și Dâncu Vasile.

Acolo,
viața își făcuse cuibar
ca într-un basm
al Tinereții fără bătrânețe
și al Vieții fără de moarte.

Acolo,
timpul nu trecea.
Se întâmpla.

Păsările începeau dimineața
nu pentru că trebuia,
ci pentru că viața izbucnea pur și simplu
în cântec.

Ziua urca încet peste Dealul Jelii,
iar seara se ascundea după Prihoade,

ca să nu vezi sfârșitul luminii
și să nu înveți prea devreme
melancolia.

Prihoadele erau o pavăză bună:
nu lăsau apusul să doară.
Doar umbrele urcau, pe nesimțite,
peste Valea Șuligii,
ca peste o Vale a Plângerii
despre care nimeni nu vorbea.

Noaptea nu era tăcere.
Era respirația pământului
purtată de vânt...

și șoaptele celor trei izvoare
ce își uneau poveștile în pădure,
pentru a deveni împreună
Valea Șuligii...

în timp ce umbrele focului

se mișcau pe pereți
și desenau în sufletul meu
haiducii bunicului Vasile,
istoriile Bibliei spuse de bunica,
basmele mamei,
și cărțile citite de tata
până târziu în noapte...

--prima mea hartă a lumii.

LOCUIREA

Înainte de arte,
înaintea culturii,
a fost locuirea lumii.

Nu trebuia sa cauți sens.
Lucrurile aveau sensul inclus.

Nu era nevoie
să decizi unde mergi.
Mergeai și lumea devenea drum.

Pașii se așterneau in cuvinte
fără să ceară permisiune.
Nu ca să se afirme,
ca sa nu striveasca ecoul pădurii.

Singura lege
era să știi până unde să mergi
fără să rănești lumea
și să nu obligi niciodată revelația
să devină povară pentru ceilalți.

ETICA PREZENȚEI 1

Etica nu s-a născut din morală,
ci din felul în care ai învățat
să calci pe pământ.

Fără polemică.

Fără demonstrație.

Pur și simplu

delimitare fără ostilitate.

Nu orice adevăr trebuie impus.

Nu orice vedere trebuie predată.

Nu orice lumină trebuie arătată.

Pentru că revelația,

dusă prea departe,

devine presiune asupra lumii.

Etica nu construiește o estetică.
Nu caută admirație.
Nu organizează sensuri.

Construiește doar
o formă de a rămâne prezent
fără să invadezi.

O etică a prezenței.

ETICA PREZENȚEI 2

Tot ce are valoare
trebuie să treacă prin ușa prezenței,
nu prin teorie sau forță.

Să fii prezent fără exces de existență

--este etica
celui care-a trecut
prin tentația de a convinge
și-a renunțat.

A înțeles că adevărul
nu devine mai adevărat
dacă este apărat,
nici lumina mai puternică
dacă este arătată cu insistență.

Existența celuilalt
nu trebuie corectată
pentru ca a ta să fie validă.

Căci tovarășia de drum
nu înseamnă a merge în locul cuiva.
Înseamnă să vezi cum merge
și să nu tulburi pasul.

Nu violența distruge lumea.

ci adevărurile
impuse prematur.

RESPECTUL

Respectul înseamnă
a nu intra
înainte de a fi invitat:
a fi prezent
fără a deveni direcție.

Ajutorul
nu precede libertatea celui alt.
Pentru că dezvoltarea
nu poate fi delegată.
Drumul nu poate fi parcurs
prin substituție.

Poți lumina poteca,
dar nu poți merge în locul celui
care trebuie să-nvețe mersul.

METABOLISM

Omul nu creează sens.
Omul a pierdut locuirea
și apoi
a inventat cultura
ca formă de recuperare.

Arta nu este vocație.
Nu este destin.
Nu este profesie.

Întâi este rouă.

--o supapă ontologică...

respirație a ființei

atunci când realul devine prea mult.

Apoi ventilare a interiorului,

o reglare tăcută

a excesului de existență.

Astfel, arta nu mai este creație.

Devine metabolism.

Felul în care sufletul

continuă să trăiască

în lume.

Artistul nu produce artă.

Supraviețuiește prin ea.

CONDIȚIE DE SUPRAVIEȚUIRE

Nu știu alții cum sunt,
dar unii oameni
trebuie să transforme experiența
în formă,
altfel experiența îi distruge.

Artistul nu produce artă.
Supraviețuiește prin ea.
Devine un organism
care trebuie să metabolizeze realitatea
ca să nu fie distrus de ea.

Arta nu mai e alegere,
nu e merit,
nu e identitate sau performanță.
Este condiție de supraviețuire.

Nu poți să spui: „am vocație să respir”.

Respiri sau mori.

Mesajul nu e trimis pentru a fi primit.
E trimis pentru ca autorul
să poată continua să existe.

Nu se pune problema
de geniu, inspirație, destin artistic...
Doar necesitatea
de a transforma trăirea în formă
pentru a rămâne viu.

OMUL POST-EROIC(1)

Câteodată
reușesc să descriu funcționarea vieții

după ce iluzia centrală s-a retras.

Cum ar putea exista oamenii
fără să se colonizeze unii pe alții.

Și le adun
intr-un manual de supraviețuire
interioară
pentru oamenii
care au văzut mecanismul
și au ales să nu devină cinici.

Nu manifest revoluționar.

Nu doctrină.

Ci mod de a rămâne om.

Om post-eroic.

Nu omul care schimbă lumea,
explică lumea, salvează lumea...

Ci omul
care învață să locuiască fără garanții...
transformă experiența
pentru a rămâne viu...
rămâne prezent fără să domine...
și păstrează drumuri
în loc să construiască monumente.

O antropologie a supraviețuirii lucide.

După toate aceste decantări,
omul nu devine mai rece.
Devine mai blând.
Pentru că înțelege
cât de fragil e fiecare mers al celuilalt.

OMUL POST-EROIC (2)

Omul post-eroic
este ființa
care a renunțat să salveze lumea
pentru a nu o mai răni.

Nu violența brută e problema
— ci adevărul
adus înaintea celălalt
să aibă organ pentru el.

Violența fizică distruge corpuri.
Dar adevărul impus
distruge procese interioare.

Omul nu mai descoperă — adoptă.
Nu mai crește — se conformează.

Etica aceasta
apare la oamenii care au trecut
prin dorința sinceră de a salva,

de a explica, de a trezi...

După aceea
au trait înțelegerea liniștită
că oamenii
nu au nevoie de ghizi permanenți,
ci de martori care nu pleacă.

Pentru că înțelegi
cât de greu e mersul fiecăruia,
cât de ușor poți interveni greșit,
cât de fragil este echilibrul interior.

Asta naște blândețe, nu superioritate...
ecologie existențială, nu morală.

A rămâne aproape
fără a ocupa spațiul celuilalt.

LOCUIREA REALITĂȚII

Libertatea nu vine din revoltă,
ci din felul în care locuiești realitatea.

Nu distrugi lucrurile.
Le decojești
până când rămâne motivul
pentru care există.

Să fi prezent fără exces...
să nu ocupi
mai mult spațiu ontologic
decât cere clipa...

Orientarea
începe în labirintul interior.
Apoi

Înveți să mergi printre ceilalți
fără să le strici labirintul.

TIMPUL ADEVĂRULUI

Adevărul poate deveni violent
dacă intervii prea devreme.

Scurtezi procesul,
dar anulezi structura
care trebuia să se formeze.

Omul are nevoie
de timpul propriei descoperiri.

Nu mai e vorba
de a decide
ce e bine sau rău pentru alții.

E vorba de a nu distruge
ecosistemul interior al celuiilalt.

Nu mai protejezi reguli.
Protejezi
processe interioare.

Nu distrugi sistemul.
Înveți să trăiești în el
fără să fii absorbit.

Aceasta
este antropologia omului
care a trecut prin dezvrăjire
fără să piardă tandrețea.

SEMNE DE DRUM

Cuvintele mele,
majoritatea scrise din mers,
se adună șoptit
precum niște borne de drum.

Nu poezia e scopul.

Poezia
apare tangențial,
ca limbaj,
ca mod de traducere.

Notează mecanisme
prin care un om
poate rămâne viu interior
după ce a văzut
cum funcționează lumea.

Sunt, mai degrabă,

semne discrete
pe copaci, în pădure.

Cine are nevoie de ele,
le vede.

Cine nu,
trece mai departe
fără să fie deranjat.

TOȚI PAȘII MEI

Toți pașii mei
sunt doar semne că drumul există.

N-a existat o hartă înainte.
Mersul a desenat harta.

N-am marcat un traseu proiectat,
ci doar am notat
punctele prin care-am trecut.

Semnele lasate pe drum
nu s-au născut
din voința
de a spune ceva,
ci de nevoia
de a nota
ceva
care tocmai s-a clarificat

N-am impus adevărul...
n-am explicat lumea cu forța...

Doar am lăsat urme discrete
pentru cei care merg singuri.

VÂRSTA ADEVĂRULUI

Adevărul
nu este o misiune de dus.

Este momentul rar
din viața unui om
când vede mecanismul
și trebuie să decidă
ce face cu această vedere.

Adevărul
are și o vârstă.
Dacă vine prea devreme,
devine agresiune.
Nu pentru că ar fi fals,
ci pentru că organul interior
nu există încă.

Un adevăr spus prea devreme,
o lumină arătată prea brutal,
o explicație impusă,
pot distruge organul interior
care ar fi trebuit să crească
pentru a-l primi.

Omul
are nevoie
de timpul propriei descoperiri.

Adevărul are valoare
doar atunci
când este trăit ca descoperire.

Dacă este livrat gata făcut,
devine dogmă, conformare, imitație,
nu transformare.

Este ca și cum
ai trage un copac din pământ

ca să crească mai repede.

Structura

se formează prin drum,
nu prin informație.

Cine înțelege

nu mai vrea să convingă.

Vrea doar

să nu strice procesele fragile
prin care oamenii
devin ei înșiși.

...un fel de tandrețe lucidă:

"știu cum funcționează lumea
și tocmai de aceea
calc mai ușor."

DURATA

Schimbările mari
nu sunt produse de impact,
ci de acumulare.

Discuția
se mută din zona de forță
în zona de durată.

Nu contează
cât de puternic ești
într-un moment...
Contează
dacă sistemul tău
funcționează și mâine.
Și poimâine.

Nu e despre perseverență ca virtute.

E despre funcționare continuă.
Despre a rula un comportament
suficient de mult
încât efectul să devină inevitabil,
nu spectaculos.

Râul nu învinge stânca.
O expune,
zi după zi,
aceluiași proces

DISTANȚE SCURTE

Cand nu te grăbești niciunde...
și zărilor tale sunt toate de-o zi,
nu vorbești despre schimbare,

vorbești
despre schimbarea modului
în care înțelegi schimbarea.

Nu lovitura care schimbă lumea,
ci mecanismul
care continuă să lucreze.

Persistența
care reorganizează realitatea
fără conflict direct.

Nu mai contează lovitura sau explozia,
ci funcționarea internă continuă,
cea care ține lumea în mișcare,
chiar când nimeni nu vede.

Trăiești
pe distanțe existențiale scurte.
Nu pentru că nu ai viziune,
ci pentru că procesul
contează mai mult decât destinația.

Și nu evenimentul e important,
ci mecanismul prin care-l înțelegi

DISTANȚE EXISTENȚIALE

Procese mari
se trăiesc
pe distanțe existenziale scurte.

Nu din lipsă de viziune,
ci dintr-o viziune
suficient de matură
încât nu mai are nevoie
de dramatism.

Maturitatea nu mai caută impactul.
caută funcționarea stabilă,
moduri de a fi
care persistă.

Porțiuni reale de drum,
nu pe idei despre drum.

Alegere de a trăi
în unități reale de experiență.

Procese lente
reorganizează lumea fără conflict.
Căci lumea
nu se schimbă prin evenimente,
ci prin mecanisme
care continuă să funcționeze
după ele.

...toate adunate
într-un ghid discret
de supraviețuire interioară,
scris cu tandrețe lucidă
și respect
pentru ritmul fiecărei ființe.

MARTOR

Am scris
ce mi-aș fi dorit să citesc.

Ce mi-aș fi dorit
să găsesc marcat
pe potecile
pe care-am pribegit.

Am fost
doar un martor lucid
al vieții obișnuite,
căci toate monumentele
erau reci
și mult prea înalte.

Am văzut
mecanismul lumii
și tocmai de aceea
calc mai ușor.

Îmi port
cu drag și cu sfială
toate rănilor,
toate cicatricile
și toate neîmplinirile
care, cândva,
m-au durut.

Le port acum
într-o etică
a blândeții după dezvrăjire.

XXXCXXX

POSTFAȚĂ

Există cărți care încearcă să explice
lumea.

Există cărți care încearcă să o schimbe.
Și există, mai rar, cărți care doar rămân

lângă viață și notează ce au văzut.

Ce a rămas nespus aparține acestei a treia categorii.

Nu este o demonstrație și nu este o doctrină. Nu propune un sistem și nu încearcă să convingă pe nimeni. Textul acesta se mișcă într-un registru mult mai discret: acela al mărturiei lucide.

Autorul nu vorbește din poziția celui care a descoperit o soluție pentru lume. Vorbește din locul mai modest și mai rar al celui care a parcurs un drum, a înțeles câteva mecanisme ale existenței și a ales, în loc să construiască monumente, să lase câteva semne pe potecă.

Cartea se naște dintr-o experiență fundamentală: experiența dezvrăjirii.

La un moment dat, în viața unui om, iluzia centrală se retrage. Structurile care păreau stabile își arată mecanismul. Sensurile care păreau

garantate devin construcții fragile. În
acel punct, există mai multe posibilități:
cinismul, retragerea, ironia sau dorința
de a corecta lumea.

Autorul a ales altceva.

A ales ceea ce numește, într-o formulă
care traversează întreaga carte,
„tandrețe lucidă”.

Această poziție este esențială pentru a
înțelege tonul textului. Ce a rămas
nespus nu este scris din entuziasm, dar
nici din dezamăgire. Este scris dintr-o
formă rară de maturitate: aceea în care
vezi mecanismele lumii și, tocmai din
acest motiv, începi să calci mai ușor.

În paginile cărții se desfășoară, discret,
o mică antropologie: figura omului post-
eroic.

Nu este omul care vrea să salveze
lumea.

Nu este omul care vrea să o explice.

Nu este omul care vrea să o conducă.
Este omul care, după ce a trecut prin
tentația acestor roluri, înțelege că viața
celorlalți nu trebuie colonizată de
propriile adevăruri.

În acest sens, etica propusă aici este
una a prezenței fără invazie.

Adevărul nu este respins, dar nici impus.
Lumina nu este ascunsă, dar nici arătată
cu forța. Pentru că există un pericol mai
subtil decât eroarea: adevărul spus
înainte ca organul interior al celuilalt să
fie pregătit pentru el.

Această atenție față de procesele fragile
ale vieții interioare apare în multe locuri
din carte. Ea explică de ce textul nu
ridică tonul și nu intră în polemică. În loc
de demonstrație, autorul preferă durată;
în loc de impact, funcționarea lentă.

Un alt fir important al cărții este relația
dintre experiență și formă. Pentru autor,

arta nu apare ca ornament sau vocație prestigioasă. Ea este descrisă într-un mod mult mai organic: ca metabolism. Există oameni pentru care realitatea trebuie transformată în formă pentru a putea fi trăită. Nu din ambiție, ci din necesitate. În acest sens, scrisul nu devine producție de sens, ci ventilare a interiorului, o supapă care permite vieții să continue fără să se fractureze. Această înțelegere a artei explică și structura textului. Ce a rămas nespus nu urmează un plan rigid. Ideile apar ca niște borne de drum, notate din mers. Cartea nu pare construită din capitole, ci din puncte de orientare. În fundalul acestor reflecții se află însă o origine foarte concretă: copilăria descrisă în paginile despre Valea Șuligii. Acolo se află experiența unei lumi în care sensul nu trebuia inventat, pentru

că era deja inclus în lucruri. O lume în care mersul preceda harta, iar existența nu avea nevoie de spectatori.

Poate că întreaga carte este, într-un fel discret, o încercare de a păstra deschis acel mod de a locui lumea.

De aceea finalul volumului nu este o concluzie teoretică. Nu apare un program și nici o soluție. Rămâne doar figura martorului.

Martorul nu revendică autoritate. El nu explică traseul altora. Doar spune: am trecut pe aici. Dacă cineva are nevoie, poate vedea urmele.

Aceasta este, probabil, cea mai potrivită formă pentru o carte care vorbește despre mers. Nu traseul impus, nu drumul monumental, ci poteca abia vizibilă care rămâne deschisă pentru cei care vor merge singuri.

La sfârșit, cititorul nu primește o

doctrină, ci ceva mai util: liniștea că este posibil să traversezi dezvrăjirea fără să pierzi blândețea.

Iar dacă această carte va avea un rol în lume, el nu va fi acela de a produce zgomot. Rolul ei va fi mai apropiat de intenția autorului: acela de a rămâne, undeva pe marginea drumului, ca un semn discret pentru cei care vin din urmă.

Un semn care spune doar atât: drumul există — și se poate merge mai departe.

